

Ahmed-i Dâî'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât

*Mufredat, Which Has Been Written by Ahmed-i Dai to Teach
Persian*

Abdülbaki ÇETİN*

Özet

Müfredât, Ahmed-i Dâî'nin Farsça'yı doğru öğretmek amacıyla yazdığı mensur bir eserdir. Bu eser, dört bölümden oluşur: 1. Bölüm: İsimler, 2. Bölüm: Fiiller, 3. Bölüm: Şekil bilgisi (morfoloji), 4. Bölüm: Edatlar. Birinci bölüm, Farsça isimlerin Türkçe karşılıklarını veren konu tasnifli bir sözlüktür. İkinci bölüm Farsça fiillerin Türkçe karşılıkları veren alfabetik bir sözlüktür. Bu iki bölümde Farsça kelimelerin Türkçe karşılıkları satır altlarında verilmiştir. Üçüncü bölümde Farsça'nın morfolojisi (şekil bilgisi), dördüncü bölüm ise Farsça edatlar ele alınmıştır.

•

Anahtar Kelimeler

Ahmed-i Dai, Müfredat, Farsça-Türkçe Sözlük, Farsça'nın Grameri, Eski Anadolu Türkçesi.

•

Abstract

Mufredat has been written by Ahmed-i Dai to teach Persian correctly. It is a prose work. It has divided on four chapter: Nouns, verbs, morphology, and prepositions. Chapter one is a thematic dictionary giving the Turkish equivalents of Persian nouns. Chapter two is a alphabetical dictionary giving the Turkish equivalents of Persian verbs. In this two chapter, Turkish equivalents of Persian words are written below the line. Chapter three concerns the morphology of Persian and chapter four concerns Persian prepositions.

•

Key Words

Ahmed-i Dai, Mufredat, Persian-Turkish Dictionary, Persian Grammar, Old Anatolian Turkish.homonymy.

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Ahmed-i Dâî, 14. yüzyılın ikinci yarısı ile 15. yüzyılın ilk yarısında yaşamış velûd bir müelliftir. Hakkında etraflı bir araştırma yapan İsmail Hikmet Ertaylan, “*eserleri, zamanın şâir ve âlimlerinden hiç birinde görülmemiş derecede çoktur. Bunlar zamanın râîç olan bütün ilimlerinden bahsedecek kadar çeşitlidir.*”¹ diyerek onu manzum onu da mensur olmak üzere “*Ahmed-i Dâî'nin eserleri*” başlığı altında sırasıyla şu yirmi eseri sayar:

Manzum olanlar:

1. Esrârname, 2. Tefsir Tercümesi Manzum Mukaddimesi, 3. Türkçe Dîvân,
4. Câmâsbnâme Tercümesi, 5. Çengnâme, 6. 'Ukûdü'l-cevâhir, 7. Farsça Dîvân,
8. Mutâyebât, 9. Mansûrnâme Tercümesi, 10. Vasiyyet-i Nûşîrvân.

Mensur Olanlar:

1. Ebu'l-Leys-i Semerkandî Tefsiri Tercümesi, 2. Eşkâl-i Nasîr-i Tûsî Tercümesi, 3. Tezkiretü'l-evliya Tercümesi, 4. Teressül, 5. Ta'bîrnâme Tercümesi, 6. Cinân-ı Cenân, 7. Sirâcü'l-kulûb, 8. Tıbb-ı Nebevî Tercümesi, 9. Miftâhü'l-cennet, 10. Vesîletü'l-mülûk li-Ehli's-sülûk.²

Manzum olanlardan *Esrârname* ile *Mansûrnâme*'nin Ahmed-i Dâî'ye aidiyeti hakkında kesin bir şey söylemek güçtür. Ertaylan'ın, “*dillerde dolaşan adını duyabildik*”³, “*mevcudiyeti rivayetini işittik*”⁴ dediği bu iki eser, aradan geçen yarım yüzyıldan fazla zamana rağmen bulunamamıştır.⁵ *Mutâyebât*'ın ise müstakil bir eser olmadığı anlaşılmıştır.⁶

Mensur olanlardan *Cinân-ı Cenân*'ın Muhammed b. Hacı İvaz el-Müfessir'in eseri olduğu kesinleşmiştir.⁷ “*Sirâcü'l-kulûb'da ise Dâî'nin adı geçmemektedir. Oysa*

¹ İsmail Hikmet Ertaylan, *Ahmed-i Dâî Hayatı ve Eserleri*, İstanbul 1952, s. 65.

² Ertaylan, age., s. 65, 139.

³ Ertaylan, age., s. 65.

⁴ Ertaylan, age., s. 126.

⁵ Oxfröd Bodleian Ktp. 2168 numarada müellifi ve telif tarihi belli olmayan Türkçe manzum bir *Mansûrnâme* bulunmaktadır. bkz. Günay Kut, *Supplementary Catalogue of Turkish Manuscripts in the Bodleian Library: with reprint of the 1930 catalogue by H. Ethé*, Oxford 2003, s. 284, nr. 130.

⁶ Tunca Kortantamer, “Ahmed-i Dâî'nin 'Mutâyebât' Adıyla Tanınan Eseri Üzerine”, *Türkoloji Dergisi*, Ankara, 1977, C. VII, s. 137-147. Aynı makale: a.mlf., *Eski Türk Edebiyatı -Makaleler-*, Ankara 1993, s. 77-87.

⁷ Esat Coşan, “XV. Asırdan Türkçe Dinî Bir Eser Cinânü'l-Cenân”, *İslâm Düşüncesi*, İstanbul 1967, C. 1, S. 4, s. 245-248; aynı makale (çok az değişikliklerle ve Halil Necatioğlu (“Esat Coşan”, A.Ç.) imzasıyla), “XV. Asırdan Türkçe Bir Dinî Eser Cinânü'l-Cenân”, *İslâm*, Ankara 1984, C. 2, S. 13, s. 58-60.

Dâî, bütün eserlerinde adını zikreden bir şairdir. Bundan dolayı bu eserin de ona ait olmadığı söylenebilir.”⁸

İsmail Hikmet Ertaylan, bu velûd şairin önemli bir kısmını ilk kez gün yü-züne çıkardığı farklı disiplinlere ait telif ve tercümelerini sayarken ileride başka eserlerinin bulunabileceği ihtimalini de belirtir: “Belki de daha bilmediğimiz, görmek saâdetine eremediğimiz bir çok eserler[i] daha vardır ki, zaman ile, bu işlerle uğraşacak olan gençlerimizin ellerine geçecektir.”⁹

Nitekim İsmail Hikmet Ertaylan’ın bu kaydından sonra Ahmed-i Dâî’nin önce “Muhtasar”¹⁰ daha sonraları ise sırasıyla *Yüz Hadis Tercümesi*¹¹ ve *Cevâhirü’l-maânî*¹² isimli yeni eserlerinin bulunduğu haberleri verilir.

Ahmed-i Dâî’ye atfedilen *Cevâhirü’l-maânî* adındaki iki yazmanın Hızır b. Yakub’un aynı adlı eserinin nüshaları¹³, *Yüz Hadis Tercümesi*’nin ise Erzurumlu Mustafa Darîr’in *Yüz Hadis Yüz Hikâye* isimli eserinin bir nüshası¹⁴ olduğu anlaşılmıştır.

Bilindiği gibi Ahmed-i Dâî, çeşitli konularda eser vermiştir. Ahmed-i Dâî’nin sözlük sahasında *Ukûdü’l-cevâhir* adında bir eseri vardır. Bu eser, eski kaynaklarda¹⁵ zikredilen dolayısıyla bilinen bir eserdir.

⁸ Günay Kut, “Ahmed-i Dâî” mad. *DİA*, II/58, İstanbul 1989. Ayrıca bkz. Yakup Karasoy, “Sirâcü’l-Kulûb ve Eserdeki Hayvan Tespikleri”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya 2006, S. 19, s. 29-30.

⁹ Ertaylan, age., s. 154. Prof. Dr. Mehmet Özmen de Ahmed-i Dâî’nin yeni eserlerinin bulunabileceği kanaatindedir: “Bugün artık Dâî’nin en azından tarihi kaynaklarda söz konusu edilen eserlerini büyük oranda biliyoruz. Şüphesiz, bundan sonra bulunacak olan eserleri ve bilinen eserlerinin yeni nüshaları bizi Ahmed-i Dâî ile ilgili gerçeklere daha çok yaklaştıracaktır.” Mehmet Özmen, Ahmed-i Dâî Divanı (Metin-Gramer-Tıpkıbasım), Ankara, 2001, C. 1, s. XXVII.

¹⁰ Kenan Akyüz, “Ahmed-i Dâî’nin Bilinmeyen Bir Eseri”, *Türk Dili*, III/33 Ankara 1954, s. 525-528.

¹¹ Gönül Alpay, *Ahmed-i Dâî and His Çengnâme, An Old Ottoman Mesnevi*, Cambridge 1973, s. 17-18; a.mlf., (Gönül A.Tekin imzasıyla): *Ahmed-i Dâî: Çengnâme*, Cambridge 1992, s. 47-48.

¹² Zeki Kaymaz, Ahmed-i Dâî: *Cevâhirü’l-Maânî (İnceleme-Metin-Sözlük)*, (Yayımlanmamış Doçentlik Tezi), Malatya 1997, IV+295+108 s.; a.mlf., “Ahmed-i Dâî’nin Bilinmeyen Bir Eseri: Cevâhirü’l-Maânî”, VII. Milletler Arası Türkoloji Kongresine sunulmuş bildiri. (İstanbul Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 8-12 Kasım 1999); Kâzım Köktekin, “Ahmed-i Dâî’nin Cevâhirü’l-Maânî Adlı Eserinin Yeni Bir Yazması Üzerine”, *İlmî Araştırmalar*, İstanbul 2001, S. 12, s. 143-152.

¹³ Abdülbaki Çetin, “Ahmed-i Dâî’ye Atfedilen Bir Eser: Cevâhirü’l-Maânî” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Erzurum 2003, S. 21, s. 309-322.

¹⁴ Abdülbaki Çetin, “Ahmed-i Dâî’ye Atfedilen *Yüz Hadis Tercümesi* Üzerine” *İlmî Araştırmalar*, İstanbul 2004, S. 18, s. 25-30.

¹⁵ Latîfî Tezkiretü’ş-Şu’ârâ ve Tabsratü’l-Nuzamâ, (Hzl. Yrd. Doç. Dr. Rıdvan Canım), Ankara 200, s. 165; Katip Çelebi, *Keşf el-Zunun* (Hzl. Şerefettin Yaltkaya-Kilisli Rifat Bilge), İstanbul 1943, C. 2, s. 1156. *Keşfü’z-zunûn*’da eser hakkında verilen bilgi:

Ukûdü'l-cevâhir'in bir nüshası vaktiyle sahaf Raif Yelkenci (1894-1974)'deymiş¹⁶ *Ukûdü'l-cevâhir*'in Süleymaniye kütüphanesinde dört¹⁷ Manisa İl Halk kütüphanesinde iki¹⁸, Türk Dil Kurumu kütüphanesi¹⁹; Milli Kütüphane²⁰ ve Cambridge Üniversitesi kütüphanesinde²¹ birer nüshası bulunmaktadır. Ahmed Münzevî, *Ukûdü'l-cevâhir*'in ikisi İngiltere'de (British Museum'da) beşi İran'da olmak üzere yedi nüshasını sayar.²² Franz Babinger ise *Ukûdü'l-cevâhir*'in Cambridge (Browne, *Supp.* 871) ve Paris'te (Blochet, *Supp. turc* 295) birer nüshası olduğunu bildirir.²³ Fuat Köprülü, -Cambridge ve Paris nüshaları yanı sıra- eserin şahsî kütüphanesinde de bir nüshası olduğunu kaydeder.²⁴

عقود الجواهر – لغة منظومة مشتملة على احدى و خمسين قطعة في ستمائة و خمسين بيتا اوله الحمد لله مبدع البدائع الخ. اصلح فيه مؤلفه احمد "داعى الكرمياني" مختصرا موسوما بحمد و ثنا منسوبيا الى الرشيد الوطواط بنظم سليس و ضبط جيد و اهداه لسلطان مراد بن محمد خان من اثناء تعلمه (Keshfî'z-zumûn, II/1156)

¹⁶ bkz. Ertaylan age., s. 110. Bu nüshanın akıbeti bilinmemektedir.

¹⁷ Bağdatlı Vehbi Ef. nr. 1949, H. Hüsnü Paşa nr. 1102/3 (Tekin 1992, s. 54). Bunlara ilaveten Muğla kitapları, nr. 624. (Fahir İz-Günay Kut, "XV. yüzyıl Dîvân Nazım ve Nesri" *Büyük Türk Klâsikleri*, İstanbul 1985, C. 2, s. 110; Mustafa Özkan, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul 1995, s. 207). www.suleymaniye.gov.tr adresinde Ahmed-i Dâî'nin *Ukûdü'l-cevâhir*'inin bir nüshası daha kayıtlıdır: Reşid Efendi nr. 1029 (Görülemedi). Ahmed-i Dâî'ye mal edilen Süleymaniye Kütüphanesi Murad Buhari 321/6 (vr. 159b-174a -sondan ek-sik-) numaradaki Arapça-Farsça sözlük *Ukûdü'l-cevâhir*'den farklı bir eserdir. Bu eserin 7. beyti (vr. 160a) şu şekildedir:

Nîst Dâğî-râ tevakku' cüz du'â-i hayr ez-û
Her sabâh u her mesâ vü her bahâr u her hazân

Bu beyit, söz konusu Arapça-Farsça manzum sözlüğün *Dâğî* mahlaslı birine ait olduğunu gösteriyor. Bu *Dâğî* maslâşî şair, *Şeyh Mehmed-i Dâğî* olabilir mi? Şeyh Mehmed-i Dâğî için bkz. Ülkü Pınar Avcı, "Unutulan Bir Gönül Eri: Şeyh Muhamed-i Dağ" Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi *Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Ankara, Kış, 2002, S. 24, s. 17-22.

¹⁸ Manisa İl Halk Kütüphanesi koleksiyonu, nr. 45 Hk 6595/1, Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu, nr. 45 Ak Ze 751.

¹⁹ Yz. A. 499/2. bkz. Müjgân Cunbur-Dursun Kaya-Niyazi Ünver-Hacı Yılmaz, *Türk Dil Kurumu Yazma Eserler Kataloğu*, Ankara 1999, s. 223, nr. 559. :("Terceme-i Lugat-ı Reşidüddin el-Vatvat" adıyla).

²⁰ Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi koleksiyonu 06 Hk 2591. Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi yazma eserler koleksiyonu Millî Kütüphaneye (Ankara) aktarılmıştır.

²¹ Edward G. Browne, *A Supplementary hand-list of the Muhammadan manuscripts*, Cambridge, 1922, p. 143, nr. 871.

²² Ahmed Münzevî, *Fihrist-i Nushahâ-yı Hattî-i Fârsî*, Tahran, 1350, C. 3, s. 2000-1, nr. 19107-19113.

²³ Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri* (Çev. Coşkun Üçok), Ankara 2000, 3. Baskı, s. 16, 445 (Nu. 4).

²⁴ "Germiyan ve Osmanlı saraylarına mensup olan bu şairin bazı Mütercem eserleri, Münşeati, *Ukudülcevahir*, atlı Arapça-acemce-türkçe bir luğati vardır.[Bu son eserin muhtelif nüshaları vardır: Cambridge'de, Paris'te, hususî kütüphanemizde]." Prof. Dr. Köprülüzade Mehmet Fuat, "Anadoluda Türk Dil ve Edebiyatının Tekâmülüne Umumî Bir Bakış II" *Yeni Türk Mecmuası*, Şubat 1933, C. I, No. 5, s. 383.

Fuat Köprülü'nün hususî kütüphanesindeki yazmaların "bir kısmı" bugün Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesindedir. (Yücel Dağlı-E. Nedret İşli-Cevdet Serbest-D. Fatma Türe, (Tespit fişleri: Orhan Bilgin-Nihat Azamat), *Yapı Kredi Sermet Çifter Araş-*

Ukûdu'l-cevâhir II. Murat'ın şahzadeliliğinde istifadesi için yazılmış, 51 kitada 650 beyitten ibaret manzum Arapça-Farsça bir sözlüktür.²⁵

Buna göre, Franz Babinger'in *Ukûdü'l-cevâhir*'in bir nüshası olarak değerlendirildiği Paris'teki (Blochet, *Supp. turc* 295) yazma²⁶ *Ukûdü'l-cevâhir*'den tamamen farklı bir eserdir. Bu eser, söz konusu kütüphanenin matbu katalogunda Ahmed-i Dâî'nin ismi belli olmayan (=sans titre) bir eseri olarak kayıtlıdır.²⁷ Kenan Akyüz'ün Ahmed-i Dâî'nin "*Muhtasar*" adıyla "*bilinmiyen bir eseri*" olarak tanıttığı yazma da budur.²⁸

Yaptığımız araştırmalarda bu eserin bir nüshasının da İstanbul'da Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesinde olduğunu tespit ettik.²⁹

Bu iki nüsha buldukları kütüphanelerin matbu kataloglarında şöyle tasvir edilmiştir:

Paris nüshası (=P) (Blochet, *Supp. turc* 295):

"*Filolojiye dair bir eser: Ahmed-i Dâî'nin (1v) başlıksız (=sans titre [ismi kayıtlı olmayan]) Farsça-Türkçe bir sözlüğü... Yazar, Farsça'yı öğrenmek isteyen Anadolu Türklerinin karşılaştıkları güçlükleri bildiğini, Anadolu'da kendinden önce kimsenin bu güçlükleri halledecek bir sözlük hazırlamayı düşünmediğini, arkadaşlarının çoğunun Farsça yazılmış kitapları anlamaya yardımcı olacak bir muhtasar (=précis) eser yazmayı kendisinden istediklerini söyler. Bu kitapçık her biri isimler, fiiller, tasarrufat (morfoloji) ve edatları inceleyen dört bölüme ayrılmıştır. İsimler bölümü konularına göre düzenlenmiş "fasıl" başlıklı alt bölümlere ayrılmıştır. İkinci bölüm, fiiller, alfabetik olarak*

---

tırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu, İstanbul 2001, s. XV). Ancak Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu'nda *Ukûdü'l-Cevâhir* adıyla herhangi bir yazma yer almaz. Söz konusu katalogun 92. sayfasında 187/1 numarada Ahmed-i Dâî'nin "*Müfredât [Farsça Luğât]*" adlı bir eseri kayıtlıdır. Bu eser, söz konusu kütüphaneye -tespit fişlerine göre- Fuat Köprülü'den intikal etmiştir.

²⁵ Ertaylan, age., 111; Kut, agm., 57; Tekin, 1992, s. 53.

²⁶ Babinger, age., s. 16, 445 (Nu. 4). Franz Babinger, eserin bir nüshasının da Cambridge Üniversitesi kütüphanesinde olduğunu Browne'nin kataloguna (*Supp.* 871) dayanarak kaydeder. Cambridge Üniversitesi kütüphanesindeki *Ukûdü'l-cevâhir* yazması hakkında Browne şu bilgiyi verir: "*Ahmed-i Dai'nin 51 kita ve 650 beyitten oluşan manzum Farsça-Arapça sözlüğüdür. Osmanlı Sultanı II. Murad'a için düzenlenmiştir. Yazar hakkında Gibb'in Osmanlı Şiiri Tarihi 1. cilt 256-9. sayfalara bakınız. ... İstinsah tarihi, 1184/1770-1, 20 vr. 18,8x12,3 cm. 19 str...*" (Edward G. Browne, *A Supplementary hand-list of the Muhammadan manuscripts*, Cambridge 1922, p. 143, nr. 871).

²⁷ E. Blochet, *Catalogue des manuscrits turcs*, Paris, 1933, C. 2, s. 301-302.

²⁸ Kenan Akyüz, agm., s. 525-528.

²⁹ Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, nr. 187/1. bkz. Yücel Dağlı-E. Nedret İşli-Cevdet Serbest-D. Fatma Türe, (Tespit fişleri: Orhan Bilgin-Nihat Azamat), *Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 2001, s. 92.

düzenlenmiştir. Gramer kuralları Türkçe açıklanmıştır. Bu eser eskidir, müstensih tarafından bazı kelimelerin korunmuş imlasına bakılırsa, muhtemelen 14. yüzyıla aittir. 93v'de Sihâhî mahlaslı Ebu Ali Pir Muhammed ibn Hasan'ın Kasîdetü'l-ayniyye mebnîyyetün ale's-suâl'i vardır...

Nesih yazı, istinsahı 16. yüzyılın ikinci yarısı, 183 vr. [Ahmed-i Daî'nin eseri, 1v-90r A.Ç.] 15,5x10,5 cm."³⁰

İstanbul nüshası (=İ) (Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. 187/1):

"Müfredât [Farsça Lugât]

Ahmed-i Dâî

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين الحمد لله الذي علم ادم الاسماء كلها و الصلوة على اشرف ارباب النطق والنهي محمد ... اما بعد جنين كويد بنده ساعى احمد داعى

sözleriyle başlar. Nesih-Ta'lik hatla, Farsça-Türkçe, 158x106 (106x78) mm. ölçüsünde, 1b-70b varakta, 8 satırlı, âharlı orta kalınlıkta beyaz kâğıda yazılmıştır, bazı varaklarda rutubet lekesi vardır. 16. yüzyılda istinsah edilmiştir. Şîrâzeli bordo renkli meşin cilt içindedir. Söz başları kırmızı tezhiplidir.

و دواوين شعرايه مطالعه قلسونلر تاكم استكمال حاصل اولو

sözleriyle sona erer. Bu kitaptan sonra aynı müstensih tarafından yazıldığı anlaşılan ve müellifi belli olmayan 9 varaklık bir manzum Farsça-Arapça manzum bir lugat vardır.³¹ Buradaki lugatların bazısının altına Türkçe karşılıkları konmuştur."³²

Bu iki yazma, Ahmed-i Dâî'nin *Ukûdü'l-cevâhir*inden farklı bir eseriyle karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. Bu eserin ismi ise İstanbul nüshasında kayıtlıdır: "*Müfredât*"³³

³⁰ Blochet, age., C. 2, s. 301-302.

³¹ vr. 72b-81b arasındaki bu *Arapça-Farsça* manzum lugat *Hamîd* mahlaslı birine aittir. (A.Ç.)

Ey *Hamîd* nesr-i güher-hâ ber-tu zîbed der-yakîn

Zân-ki der-nazm-ı lugat mislet ne-bâşed bî-gümân

Bu beytin Türkçesi satır altında şöyle yer almıştır:

İy *Hamîd* güherler saçmak senün üzerine yaraşur, hakikat

Andan ki lugat nazm itmekte mislün yokdur gümânsuz (80b)

³² Dağlı vd., age., s. 92. Metindeki النهى ve تا کم kelimeleri söz konusu katalogdaki tavsifte sehven olarak kaydedilmiştir.

³³ İsmail Hikmet Ertaylan, *Ukûdü'l-cevâhir* hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. (Ertaylan, age., 110-116, 265-272 (tıpkıbasım). *Müfredât*'ın Fransa Millî Kütüphanesi (Bibliothèque nationale de France=BnF) ile Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesinden temin ettiğimiz kopyalarına dayanarak *Ukûdü'l-cevâhir* ile *Müfredât* arasındaki farkları şöyle sıralayabiliriz:

1. *Ukûdü'l-cevâhir* manzum, *Müfredât* mensurdur.

2. *Ukûdü'l-cevâhir* II. Murat, *Müfredât* "mübtedî"ler için yazılmıştır.

Ahmed-i Dâî *Müfredât*'ını, yeni başlayanların (=mübtedî) Farsçayı doğru öğrenmelerini sağlamak amacıyla kaleme aldığını şöyle anlatır:

“Çün müşâhede olundu Rüm şehirlerinde Pârsî lügat kavâ'idinde hâlel yol iltmişdür. Dağı rekîklik ve seçîmlîk lafızlarında dağı ma'nîlerinde qarâr bulmuş. Ol ki tavâyif-i muhtelifelerün ağzından işidildi şınâ'at isleri katında taşhîhine ve taḥkîkine ihtimâm göstermediler. Bir cemâ'at kardaşlaruñ üründüsinden dağı dostlaruñ üründüsinden dilek itdiler ki bir muhtaşar düzile Pârsî lügatüñ taşhîhine. Şöyle ki faşâhat ehlinüñ taşnîflerinde dağı belâgat ehlinüñ te'lîflerinde degzine ve isti'mâl ola ve dağı haberler defterlerinde dağı eş'âr dîvânlarında zıkr olunmuş ve yazılmış ola. Ben kul dağı anlaruñ dileğine imtişâl itmegi vâcib görüp dağı lâzım añlayup tâ bir muhtaşar te'lîf itdi. Şol lügatları ki [kâmil edîbler] dağı fâzîl şâ'irler manzûm ve menşûr 'ibâretde ta'bîr ü taḥrîr ü taşîr ü taḥrîr itmişlerdi, cem' eyledi. و تا مبتدیان این صناعات را از مطالعه و تکرار و حفظ و استحضار آن قواید جلیه و مواید هنیه بتجدد کردد انشاءالله تعالی.³⁴

3. *Ukûdî'l-cevâhir*'in dili Arapça-Farsça iken, *Müfredât*'ın Farsça-Türkçe'dir. *Müfredât*'ın üçüncü ve dördüncü bölümleri ise Türkçe'dir.

4. *Ukûdî'l-cevâhir* Arapça-Farsça sözlük iken *Müfredât*'ın ilk iki bölümü Farsça-Türkçe sözlük, üçüncü ve dördüncü bölümleri Türkçe yazılmış Fars grameridir.

Kısacası, *Ukûdî'l-cevâhir* 51 kıtada 650 beyitten ibaret manzum Arapça-Farsça bir sözlük iken, *Müfredât* dört bölümden ibaret mensur Farsça-Türkçe bir sözlük ve gramer kitabıdır.

³⁴ *Müfredât*, Bibliothèque nationale de France, *Supp. turc* 295, vr. 1b/7-2a/3; Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., nr. 187/1 vr. 2a/1-3a/4. Eserin bu yazılış amacı, “yazılı metinlerde sıkça geçen ve yaşayan Farsçanın kelimelerini derleyen” “tahsile yeni başlayan çocuklar için hazırlanmış bir sözlük” (Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara 1996, s. 123-4) olan *Münyetü'l-mübtedî* ile “konu tasnifli muhtasar bir sözlük, aynı zamanda Farsçanın temel gramer kurallarını da içeren bir gramer kitabı” olan “çocuklar ve Farsçayı yeni öğrenenler için hazırlanmış” (Öz, age., s.143) *Tuhfetü'l-hâdiyye*'nin yazılış amacıyla aynıdır. *Bahşayiş Lügati* de yazılış amacı yönüyle bu eserler gibi “mübtedî”lere yani “eğitimine yeni başlayanlar”a yöneliktir. (bkz. Fikret Turan, *Eski Oğuzca Sözlük Bahşayiş Lügati*, İstanbul 2001, s. 57, 5. dipnot). Ahmedî'nin İsa Bey'in oğlu Hamza'nın tahsili için hazırladığı *Mirkatü'l-edeb* adlı Arapça-Farsça sözlüğü (Ali Alparslan, “Ahmedî'nin Yeni Bulunan Bir Eseri “Mirkât-ı Edeb”, *TDED*, İstanbul 1960, C. X, s. 35-40) ile Arapça'nın sarfına dair *Mîzânü'l-edeb*, nahvine dair *Mî'yârü'l-edeb* (Nihat Çetin, “Ahmedî'nin Bilinmeyen Birkaç Eseri”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, İstanbul 1952, C. II, S. 3-4, s. 107; a.mlf. “Ahmedî'nin Mirkâtü'l-Edeb'i Hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1965, C. XIV, s. 217-230) adlı iki Arapça kasidesi, İbn-i Melek'in “torunu Abdurrahman'ın lugat öğrenmesini kolaylaştırmak düşüncesi ile” yazdığı (Cemal Muhtar, *İki Kur'an Sözlüğü Luğat-ı Ferišteoğlu ve Luğat-ı Kânûn-ı İlâhî*, İstanbul 1993, s. 21) *Ferišteoğlu Lügati* de bu bağlamda değerlendirilmelidir. Anadolu sahasında 14. yüzyıldan itibaren bu amaçla yazılmış -biri Türkçe olmak üzere- iki (Arapça-Türkçe, Farsça-Türkçe) ya da üç dilli (Arapça-Farsça-Türkçe) manzum veya mensur birçok sözlük bulunur. Farsça-Türkçe sözlükler için Yusuf Öz'ün adı geçen Doktora tezine, Arapça-Türkçe manzum sözlükler için de Necmettin Yurtseven'in *Türk Edebiyatında Arapça-Türkçe Manzum Lügatlar ve Sünbülzâde Vehbî'nin Nuhbe'si*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora tezi), Ankara 2003) adlı Doktora tezine bakılabilir.

Ahmed-i Dâî eserini dört bölüme ayırmıştır:

1. Bölüm: İsimler (P 1b-50a=İ 1b-42b)

Bu bölüm, konu tasnifli bir sözlüktür. Belli bir alanla ilgili kelimelerin bir araya toplandığı 84 fasıldan oluşur. Elimizdeki iki nüshada da fasıllarda konu başlığı bulunmaz. Fakat fasıllarda ele alınan kelimelere bakıldığında her fasıl belli bir alandaki kelime ve kavramlara tahsis edildiği anlaşılır: Akrabalık adları, aylar, günler, burçlar, bitkiler/otlar, hayvanlar (yük hayvanları, yırtıcı hayvanlar, uçan hayvanlar, sürüngenler, evcil hayvanlar...), çeşitli meslek grupları, uzunluk ve ağırlık ölçüsü birimleri, çeşitli sıfatlar, zarflar, renkler, hastalıklar, değerli taşlar, takılar, giyim-kuşam, yiyecek-içecek, müzik aletleri, oyunlar, savaş aletleri, çeşitli araç-gereçler, avcılık, denizcilik, bağ, bahçe ile ilgili terimler vs. Bu bölümde Farsça kelimelerin Türkçeleri satır altlarında verilmiştir. Türkçe'de aynen kullanılan Farsça kelimelerin altına *maruf* kelimesinin kısaltması olarak ف (=F) harfi konmuştur. Eşanlamlı kelimelerden ilkinin Türkçe karşılığı verilmiş sonrakilerin ise altına *müteredif* kelimesinin kısaltması olarak م (=M) harfi konmuştur. Örnek:

Dost: F. Yâr: F. Düşmen: F. Āşinā: Biliş. Bî-gâne: Yad...

Dīvān: F. Pāzişāh: Sultān. Pādişāh: M. Pādişeh: M. Şāh: M. Şeh: M. Şāhen-şāh: Sultānlar sultānı. Şāhen-şeh: M. Şehen-şāh: M. Şehen-şeh: M. Hızīv: Sultān. Hüsrev: M. Key: M.

2. Bölüm: Fiiller (P 50a-58b=İ 42b-50a)

Bu bölümde alfabetik olarak -ilk harflerine göre- *eliften ye'*ye kadar mastarlar sıralanmış, satır altlarında Türkçeleri verilmiştir. Örnek:

Āferiden: Yaratmak. ... Yāften: Bulmak...

3. Bölüm: Tasarrufât. (=Şekil bilgisi, morfoloji) (P 58b-79b=İ 50a-65a)

Bu bölümde Fars gramerinin kuralları Türkçe olarak açıklanmıştır. Ana hatları ile bölümün alt başlıkları şöyledir:

Cem^ul-maşdar. (=Mastarlarda çokluk)

El-māzī (=Görülen geçmiş Zaman)

Cem^ul-māzī (=Görülen geçmiş zaman [3.] çokluk şahıs).

Muḥātabu^l-māzī (=Görülen geçmiş zaman 2. teklik şahıs).

Cem^ul-muḥātabi^l-māzī (=Görülen geçmiş zaman 2. çokluk şahıs).

Nefs-i mütekellim (=Görülen geçmiş zaman] 1. teklik şahıs).

Cem^c-i mütekellim (= [Görülen geçmiş zaman] 1. çokluk şahıs).

El-muzāri^{c35} (=Geniş zaman).

Ḳā'ide fī cem^cl-muzāri^c (=Geniş zaman [3.] çokluk şahsın yapılışında kural).

El-ḥāl (=Şimdiki zaman).

El-müstakbel³⁶ (=Gelecek zaman)

Muḥāṭab-ı muzāri^c (=Geniş zaman 2. teklik şahıs)

Cem^c-i muḥāṭab-ı muzāri^c (=Geniş zaman 2. çokluk şahıs)

Nefs-i mütekellim (= [Geniş zaman] 1. teklik şahıs)

Cem^c-i mütekellim (= [Geniş zaman] 1. çokluk şahıs)

En-nefy (=Fiillerde olumsuzluk)

El-caḥd (=Geniş zamanın olumsuzu)

El-emr (=Emir kipi)

Cem^cl-emr (=Emir çokluk [2.] şahıs)

En-nehy (=Emrin olumsuzu)

Cem^cl-nehy (=Emrin olumsuzu [2.] çokluk şahıs)

Emr^l-gāyib (=Emir 3. teklik şahıs)

Cem^cu emr^l-gāyib (=Emir 3. çokluk şahıs)

Nehy^l-gāyib (=Emrin olumsuzu 3. teklik şahıs)

Cem^cu nehy^l-gāyib (=Emrin olumsuzu 3. çokluk şahıs)

İsm^l-fā'il (=İsm-i fail, etken sıfat-fiil)

İsm^l-mef'ul (=İsm-i mef'ul, edilgen sıfat-fiil)

Et-taṣḡīr (=ek, isimlerde küçültme)

Cem^cl-esmā³ (=İsimlerde çokluk)

İsm^l-mekān (=İsm-i mekan)

İsm^l-z-zamān (=İsm-i zaman)

El-istifhām (=Fiillerde soru)

Bināu^l-mechül (=Edilgen çatı)

³⁵ İki yazmada da: "bābu'l-muzāri"

³⁶ Bu başlık altında verilen bütün örnekler istek kipindedir. Ör. bile, aňlaya, getüre, tura.

4. Bölüm: Harfler (=edatlar) başlığını taşır. (P 79b-90a)=İ 65a-72b)

Bu bölümde sırasıyla bir, iki ve üç harften oluşan edatlar ele alınmış, kullanım alanları hakkında örneklerle bilgi verilmiştir.

El-ḥurūfu'l-aḥādī (=Bir harften oluşan edatlar):

- آ (=ā) : **Ā** Zeyd ya'nī iy Zeyd, Aḥmedā: İy Aḥmed.
 ب (=be-) : **Be**-ser-i tū: Senüñ başuñçun.
 ت (=et) : Rüy-**et** dīdem ya'nī yüzüñ gördüm.
 د : (Fiiller konusunda işlendiği hatırlatılır, üzerinde durulmaz).
 ش (=eş) : Zeyd-rā rüy-**eş** dīdem ya'nī Zeydüñ yüzini gördüm.
 ك (=ek) : Taşğır içündür.
 م (=em) : Men gulām-ı şā**hem**: ya'nī men şāhuñ kılıyum.
 ن (=en) : Maşdar āḥirinde gelür.
 و (=u) : 'Aṭf için gelür: Men **u** tū ya'nī ben daḥı siz.
 ة (=e) : İsm-i fā'il ve ism-i mef'ul āḥirinde gelür.
 ی (=ī) : İsm āḥirine ulaşırsa maşdar ma'nīsın virtür: Ör. Merdī: Erlik.

El-ḥurūfu's-şünā'ī (=İki harften oluşan edatlar):

- با (=bā) : **bā**-Zeyd: Zeydle.
 تا (=tā) : Reftem **tā** be-Mekke ya'nī vardum Mekke'ye degin.
 را (=rā) : Me-**rā**: Baña.
 نا (=nā) : **Nā**-merd: erliksüz.
 ها (=hā) : Cem' içündür.
 یا (=yā) : Şekk içündür.
 بر (=ber) : **Ber**-kāğız nüviştem ya'nī kāğız üzerine yazdum.
 تر (=ter) : Tafzīl içündür: Bih: Eyü, bih-**ter**: Eyürek.
 در (=der-) : Zarf içündür: 'Işk **der**-cān ve bāde **der**-cām-est ya'nī 'ışk cānadur, süci sağrakda.
 مر (=mer) : Ta'diye içündür: **Mer** turā goftem ya'nī saña didüm.
 هر (=her) : Ta'mīm içündür: **Her** çi konī be-ḥod konī ya'nī her ne kim iderseñ kendüzüñe idersin.
 از (=ez) : İbtidā için gelür: **Ez**-Mısr āmedem ya'nī Mısr'dan geldüm.

Diğerleri:

جَز (=cüiz), أَنْ (=ān), يَنْ (=īn), نَه (=ne), اِي (=iy), بِي (=bī), مِي (=mī), نِي (=nī), وَي (=vey), هِي (=hey).

El-hurūfu's-sūlāsī: (=Üç harften oluşan edatlar):

اَكْر (=eger) : Şart için gelir... *Ger* dahı dirler elifin bırağurlar...

بِهْر (=behr) : Taʿlīl için gelir: **Behr-i Huzā** yaʿnī Taʿnī için.

بِيش (=pīş) : Zarf için gelir: **Pīş-i men** biyā yaʿnī benüm kıatuma gel.

نَزْد (=nezd) : **Nezd-i men:** benüm kıatumda.

سَوِي (=sūy) : Cihet maʿnisine gelir: **Sūy-ı men** biyā yaʿnī benden yaña gel.

نَاك (=nāk) : Ğam-**nāk:** Kıayğulu.

كَيْن (=gīn) : Şerm-**gīn:** Udlu.

Diğerleri:

لِيَكِنْ (=zihī), اِسْت (=est), بِسَا (=besā), چُون (=çün), مَكْر (=meger), غَيْر (=gayr), لِيَكِنْ (=līkin), بَرَاي (=berāy).

Ahmed-i Dâî eserinin sonunda şöyle der:

Mübtedî kişilere bu kıadar kifāyet ider. Eger artuķ ıtlāķ isterlerse fuşahā ve bülegā sözlerine ve devāvīn-i şuʿarāya muʿtalaʿa kıılsunlar tā kim istikmāl hāşıl ola.³⁷

Ahmed-i Dâî, diğerk bazı eserlerinde yaptığı gibi *Müfredât*'ında da adını açıkça belirtmiştir.

Müfredât:

Çünīn güyed bende-i şāʿī *Ahmed-i Dāʿī* aşlaħaʿllāhu şānehu ve şānehu ʿammā şānehu...³⁸

Bu cümleye bir bütün olarak dikkat çekmek istiyorum.³⁹

Ukûdü'l-cevâhir:

Çünīn güyed bende-i şāʿī *Ahmed-i Dāʿī* aşlaħaʿllāhu şānehu ve şānehu ʿammā şānehu...⁴⁰

³⁷ *Müfredât*, Bibliothèque nationale de France, *Supp. turc* 295, vr. 89b/5-90a/2; Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., nr. 187/1 vr. 72a/8-72b/3.

³⁸ *Müfredât*, Bibliothèque nationale de France, *Supp. turc* 295 vr. 1b/6-7; Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp., nr. 187/1, vr. 1b/7-8.

³⁹ Bu cümle satır altında "Uşböyle sa'y idici kul kim ol *Ahmed-i Dāʿī*'dür Allāh salāhiyyete getürsün anuñ işini dahı Allāh saklasun şundan ki ol korkar" şeklinde Türkçe'ye çevrilmiştir.

⁴⁰ Ertaylan, age., *tıpkıbasım*, 265; Manisa İl Halk Kütüphanesi Akhisar Zeynelzade koleksiyonu nr. 751 (45 Ak Ze 751), vr. 1b.

Farsça Divan:

Çünin güyed mü'ellif-i in risāle ve muharrir-i in maḳāle bende-i şā'ī *Aḫmed-i Dā'ī* aṣlaḫa'llāhu ṣānehu ve ṣānehu 'ammā ṣānehu...⁴¹

Eṣkāl-i Nasīr-ı Tūsī Tercümesi:

Ammā ba'd bu risālenüñ mütercimi bende-i şā'ī *Aḫmed-i Dā'ī* aṣlaḫa'llāhu ṣānehu...⁴²

Teressül:

Ammā ba'd bu Teressül'ün mü'ellifi ve bu risālenüñ muşannifi bende-i şā'ī *Aḫmed-i Dā'ī* aṣlaḫa'llāhu ṣānehu ve ṣānehu 'ammā ṣānehu eydür...⁴³

Miftāhu'l-cenne:

Ammā ba'd bu za'if ḳul du'acı Ḥaḳ te'alānuñ raḫmetine rācī ve maḡfiretine şā'ī *Aḫmed-i Dā'ī* aṣlaḫa'llāhu ṣānehu ve ṣānehu 'ammā ṣānehu eydür...⁴⁴

Görüldüğü gibi *Müfredât*'ta Ahmed-i Dâî'nin isminin geçtiği "bende-i şā'ī *Aḫmed-i Dā'ī* aṣlaḫa'llāhu ṣānehu ve ṣānehu 'ammā ṣānehu" cümlesi birçok eserinde aynen tekrar edilmektedir. Bu da *Müfredât*'ın Ahmed-i Dâî'ye aidiyeti hususunda her hangi bir şüpheye yer vermez.

Yazımızı Ahmed-i Dâî'nin *Müfredât*'ında ve *Tıbb-ı Nebevî Tercümesi*'nde yer alan bir dileğiyle bitirelim:

Müfredât:

"Kerem ehlinden daḫı ḳalem islerinden [iltimās] oldur kim oḳumaḳda daḫı yazmaḳda 'afv etegini ḫaṫāsı üzerine örteler daḫı anı düzmekde dürişeler daḫı ḫayr du'adan unutmayalar. Dilek oldur ki maḳbül ola. Bu dilegümüzüñ ḡāyetidür."⁴⁵

⁴¹ Ertaylan, age., *tıpkıbasım*, 275. Ahmed-i Dâî'nin Farsça Divanı Doktora tezi olarak hazırlanmıştır: Tulga Ocak, *Ahvâl o Asâr o Tahlîl-i Eṣ'âr-ı Dîvân-ı Fârsî-i Ahmed-i Dâ'î*, Dânişgâh-ı İrân, Dânişgede-i Ulûm-ı İnsânî, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Tahran 1973. (Görülemedi).

⁴² Ertaylan, age., *tıpkıbasım*, 314.

⁴³ Ertaylan, age., *tıpkıbasım*, 325; krş. İ. Çetin Derdiyok, "Eski Türk Edebiyatı'nda Mektup Yazma Kuralları Hakkında Bilgi Veren En Eski Eser Ahmed-i Dâî'nin Teressül'ü", *Toplumsal Tarih*, İstanbul, Haziran 1994, C. 1, S. 6, s. 56.

⁴⁴ Ertaylan, age., *tıpkıbasım*, 406; krş. Gürer Gülsevin, *Ahmed-i Dâî, Miftāhu'l-Cenne (Dil özellikleri-Metin-Söz Dizini)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1989, C. 1, s. 363.

⁴⁵ Ahmed-i Dâî, *Müfredât*, Bibliothèque nationale de France, *Supp. turc* 295, vr. 3a/7-3b/4; Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Ktp. 187/1, vr. 3a/8-3b/3.

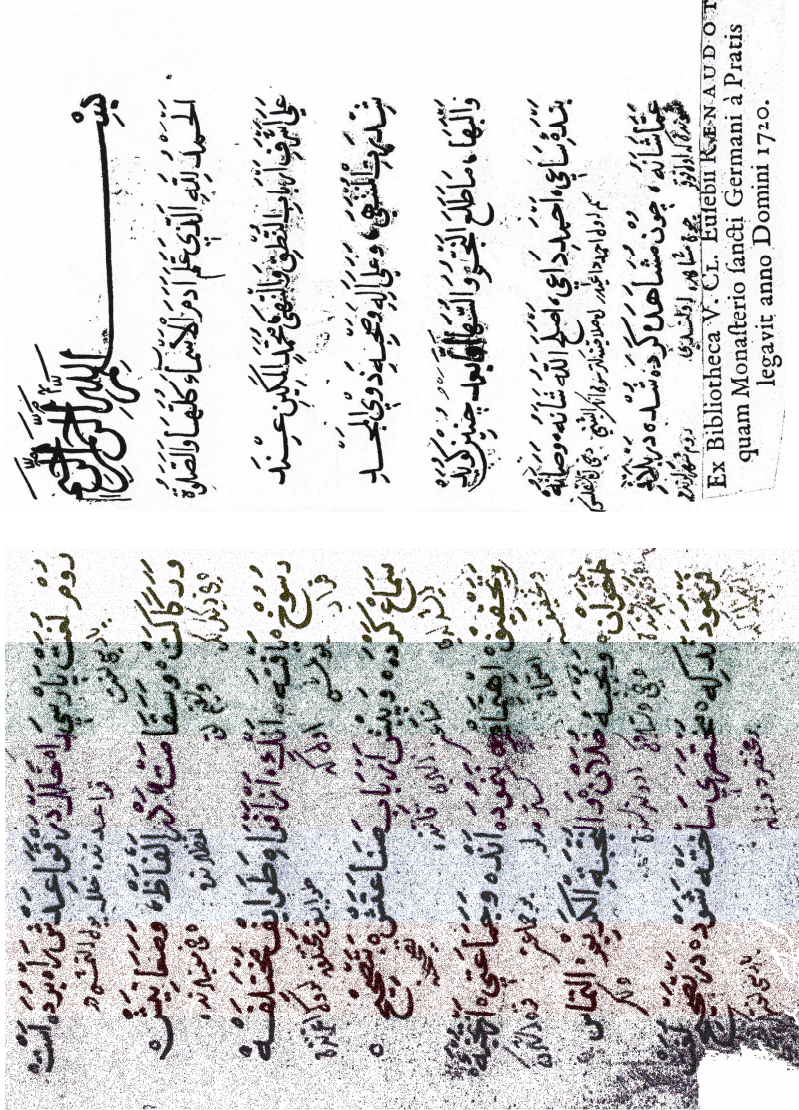
Krş.

Tıbb-ı Nebevî Tercümesi:

“*Aşhâb-ı kalem ve erbâb-ı keremden iltimâs oldur kim bu kitâbuñ ‘ibâretinde ve kitâbetinde eger sebķ-ı lisân ve sehv-i kalem vâķi’ olmuş olsa ol ‘aybı ‘afv etegi birle setr idüp ol seķâmeti tashîh ideler ve ol zelleti ma‘zûr ve ma‘fûv dutalar...’*”⁴⁶ ©

---

⁴⁶ Ertaylan, age., *tıpkıbasım*, 391; krş. Önder Çağırın, *Ahmed-i Dâ’î, Tıbb-ı Nebevî (İmlâ, Fonetik, Morfoloji, Karşılaştırmalı Metin, İndeks ve Sözlük)*, (Yayımlanmamış Doktora tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1992, C. 2, s. 408; a.mlf. *Tıbb-ı Nebevî, Türkiye Türkçesi ile Metin*, İstanbul 1996, s. 10.

Miifredât, BnF, Supp. Turc 295, 1r

Miifredât, BnF, Supp. Turc 295, 2r

لیک وی بوجمله بی جا بزدر امتا
صودیت شجره کا یخوونون بیاه حادف
ادرز وی ددرز بصرای تیلیا چون
درمشکلا ایدرز بر ای حدنا یعنی کر چون
والله اعلم صندی کیشیا ان بو قدر کفایت
ادرا کر اتوق اطلاح اندرینه نصحا
و بلنا سوز لکر نه ود و این شعر لیه مضالنه
قالسون

Miḡfredât, BnF, Supp. Turc 295, 89v

قالسون لدر تا کر استجر کمال حاصل
اولا منت بعمر الله
تعالی
۲

Miḡfredât, BnF, Supp. Turc 295, 90r

هذا لغت فارسیه سنی بالمقررات
سوره الفاتحه الحمد لله رب العالمین

لقد زیده الذی علم آدم الاسماء کلها واصلح

علی شرف ارباب النبی والنبی محمد لکن

عند سیده زهرا النقی وعلیه وحجبه ذری

الجید واینها ما طلع الجموع والشها امکا

بعده جبین کو بدیند اسماعیل محمد داعی

اصل الله نشانه وصانه وفتا نشانه

اللهم صل علی محمد وعلی آل محمد

چون شاهان کرده در دنیا در نوم نصیب
شده
چهارک نهاد اولی

بارسی راه خلیل در تو عویش که برده است

و در گالک و سقامت در الفاظ و معانی

رسوخ یافته از افواه طوائف مجانبه

سماوع کرده و پیش از باب صانعین سعوی

و کتب و اهتمام نموده اند و جماعتی از خنده

اخوان و بحکمه خلدان التابین و مودت

مختصری ساخته شود در نصی لغت بابی

در تصوف و ذریه
بارسی لغت نویسی